

TIL VA NUTQ MARKAZIDA TARBIYACHINING KREATIV FAOLIYATI.

Turg'unova Dinara Doniyor qizi

– talaba, TIPI

Zamonaviy maktabgacha ta'lim tizimi bolalarning har tomonlama rivojlanishiga yo'naltirilgan bo'lib, bu jarayonda til va nutq rivoji alohida o'rin egallaydi. Til – ijtimoiy aloqa vositasi sifatida bolaning shaxs sifatida shakllanishida asosiy omillardan biri hisoblanadi. Nutq esa bolaning tafakkurini ifodalovchi va uni boshqalar bilan muloqotga kirishishga imkon beruvchi vosita bo'lib xizmat qiladi. Shu bois, maktabgacha yoshdagi bolalarda to'g'ri, ravon va mazmunli nutqni shakllantirish maktabgacha ta'lim tashkilotlarining eng muhim vazifalaridan biri hisoblanadi. Bu vazifa, asosan, ta'lim muassasalarida tashkil etilgan **“Til va nutq” markazlari** orqali amalga oshiriladi. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida Til va nutq markazida tarbiyachining kreativ faoliyati bolalar nutqini rivojlantirishda muhim o'rin tutadi. Bu markazda tarbiyachi bolalarga o'z fikrlarini aniq ifodalash, muloqot qilish, tasavvur qilish va ijodiy fikrlash ko'nikmalarini shakllantiradi. Tarbiyachining kreativ faoliyati bolalarning nutqiy rivojlanishini qo'llab-quvvatlash, ularning har tomonlama rivojlanishiga hissa qo'shadi.

Til va nutq markazining asosiy maqsadi – bolalarning og'zaki va yozma nutq faoliyatini shakllantirish, fonetik, leksik va grammatik bilimlarini rivojlantirish hamda ularda kommunikativ kompetensiyalarni yuzaga chiqarishdan iborat.

Markaz quyidagi vazifalarni bajarishga qaratiladi:

- bolalarda to'g'ri talaffuz ko'nikmalarini shakllantirish;
- fonematik eshituvni rivojlantirish;
- so'z boyligini oshirish va faol lug'atni kengaytirish;
- grammatik jihatdan to'g'ri gap tuzishga o'rgatish;
- erkin fikr bildirish, hikoya qilish, savol-javob asosida muloqot qilish ko'nikmalarini rivojlantirish.

Maktabgacha ta'limda tarbiyachining kreativ faoliyatini amalga oshirishning ba'zi usullari:

O'quv-o'yin faoliyatlari

Tarbiyachi o'yinlar yordamida bolalar bilan turli kreativ mashg'ulotlar o'tkazadi. Masalan, bolalar o'yinlarida so'z o'ylash, mashqlar, dialoglar yaratish orqali nutqni rivojlantirishadi. Bu o'yinlar, shuningdek, tasavvur va ijodkorlikni ham oshiradi. O'yinlar bolalarga nutqni o'rganishda qulay va qiziqarli vosita bo'ladi.

Badiiy faoliyatlar va tasviriy san'at

Tarbiyachi bolalar bilan badiiy faoliyatlarni o'tkazadi, masalan, rasm chizish, hikoya yaratish, rang-barang tasvirlar yordamida so'zlarni o'rgatish. Bu bolalar uchun tilni o'rganishda ko'plab imkoniyatlar yaratadi va ular tasavvur qilish, his-tuyg'ularini ifodalashni o'rganadilar. Shuningdek, rasm va tasvirlar bolalarning nutqini qo'llab-quvvatlaydi va so'z boyligini oshiradi.

She'rlar va qo'shiqlar

Bolalar uchun she'rlar yoki qo'shiqlar yaratish, ularni yodlash va ijro etish orqali bolalar til va nutqni o'rganishadi. Tarbiyachi bolalar bilan turli xil she'rlarni yoki qo'shiqlarni o'qib, ular bilan birga ijro etish orqali o'rgatadi. Bu nafaqat nutqni rivojlantiradi, balki bolalarda musiqa va badiiy tasavvurni ham shakllantiradi.

Drama va rolli o'yinlar

Tarbiyachi bolalarni turli rollarga o'ynashga undaydi. Masalan, o'zining kundalik hayotida uchraydigan holatlarni ijro etish, boshqalarning nuqtai nazarini tushunishga yordam beradi. Bu turdagi faoliyatlar orqali bolalar o'zlarini boshqalarning o'rnida tasavvur qilish, muloqot qilish va nutqni yanada aniqroq va to'g'ri ishlatishni o'rganadilar.

Kreativ hikoyalar va dialoglar yaratish

Tarbiyachi bolalar bilan birgalikda hikoya yoki dialog yaratish, ularni boshqarish va ijodiy mashg'ulotlar o'tkazish orqali nutq va tilni rivojlantiradi. Bolalar o'z hikoyalarini o'ylab topish, so'zlarni to'g'ri ishlatish va o'z fikrlarini to'g'ri ifoda etish ko'nikmalarini rivojlantiradilar.

Teatr va sahna ko'rsatuvlari

Teatr o'yinlari va sahna ko'rsatuvlari bolalar uchun kreativ faoliyatlarni o'tkazishning ajoyib usuli hisoblanadi. Bu orqali bolalar o'zlarini ifoda etish, so'zlarni aniq va tushunarli tarzda ishlatish, hamda o'z hissiyotlarini boshqalar bilan baham ko'rish ko'nikmalarini egallaydilar. Har bir bola sahnadagi rollarni o'ynab, nutqni rivojlantiradi va o'zini ishonch bilan ifodalashni o'rganadi.

Nutqni rivojlantirishga qaratilgan individual yondashuv

Tarbiyachi har bir bolaning nutq va til rivojlanishiga individual yondashib, uning ehtiyojlari va imkoniyatlariga qarab faoliyat olib boradi. Bunda, bolalarning nutq va tiliga oid masalalar yuzasidan individual mashg'ulotlar o'tkazish, fikrlarni aniq va to'g'ri ifodalashga yordam berish muhim hisoblanadi.

Interaktiv texnologiyalar

Bugungi kunda tarbiyachilar bolalar bilan interaktiv texnologiyalar yordamida turli xil kreativ faoliyatlar o'tkazishmoqda. Masalan, kompyuter o'yinlari, mobil ilovalar yoki video materiallar orqali bolalar nutqni rivojlantirishda qiziqarli va interaktiv tarzda ishtirok etadilar.

Xulosa

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida til va nutq markazida tarbiyachining kreativ faoliyati bolalarning nutq qobiliyatlarini rivojlantirishga qaratilgan muhim vosita bo'lib, bolalar uchun qulay va qiziqarli o'rganish muhitini yaratadi. Bu faoliyat bolalarning tasavvurini rivojlantiradi, ijtimoiy va emotsional qobiliyatlarini mustahkamlashga yordam beradi va ular o'z fikrlarini aniq ifoda etish ko'nikmalarini egallaydilar.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Maktabgacha ta'lim tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarori. – 2017 yil 30 sentyabr, PQ-3305-son.

2. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Maktabgacha va maktab ta’limi vazirligi. “Maktabgacha ta’lim tashkilotlari uchun namunaviy o‘quv dasturi”. – Toshkent, 2022.
3. Axmedova, G. A. *Maktabgacha yoshdagi bolalarning nutqini rivojlantirish metodikasi*. – Toshkent: O‘qituvchi, 2021.
4. Nishonova, S. N. *Til va nutq rivoji: Maktabgacha ta’lim tashkilotlarida ishlatiladigan metodik qo‘llanma*. – Samarqand: Ziyo, 2020.